

УДК 368:338.516.2(477)

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Зоря О. П., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія

Зоря С. П., к.е.н., ст. викладач, Полтавська державна аграрна академія

Досліджено стан та особливості функціонування вітчизняного страхового ринку. Проаналізовано структуру страхових премій та концентрацію страхового ринку України. Визначено основні проблеми та перспективні напрями розвитку страхового ринку України в контексті підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності галузі страхування та підйому економіки в цілому.

The state and features of functioning of insurance market is investigational. The structure of insurance bonuses and concentration of insurance market of Ukraine is analysed. Certainly basic problems and perspective directions of insurance market of Ukraine development in the context of increase of efficiency of functioning and competitiveness of industry of insurance and getting up of economy on the whole.

Постановка проблеми. Ключовим елементом національної економіки будь-якої країни є страховий ринок. Страхування займає центральне місце в системі господарювання країн, що базуються на ринкових засадах, забезпечуючи з одного боку надійний страховий захист від ризиків суб'єктів ринкових відносин, страховому захисті майнових інтересів членів суспільства та потреби економіки в інвестиційних ресурсах – з іншого боку. Таким чином, страхування виступає основою суспільного розвитку, його збалансованості та стабільності. Страхування являється стратегічно важливим та перспективним сегментом економіки, що дає можливість забезпечити соціально-економічну стабільність в суспільстві, забезпечує

компенсацію збитків у результаті настання несприятливих подій, знижує витратну частину бюджетів різних рівнів та є джерелом внутрішніх довгострокових інвестицій в економіку країни.

Страховий ринок – це форма організації економічних відносин у сфері грошового обігу щодо формування та використання страхового фонду й інших фондів, а також ресурсів страховика за допомогою купівлі продажу страхових продуктів [2, с. 95]. Іншими словами, страховий ринок є сферою економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист. Саме страховий ринок може сприяти формуванню додаткових джерел фінансування, адже страхові компанії являються потужними інвесторами, маючи виняткову фінансову можливість поряд із іншими небанківськими посередниками грошового ринку акумулювати значні фінансові ресурси та відповідно реалізовувати довгострокові капітальні інвестиції.

Головною метою розвитку страхового ринку є підвищення рівня страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, зменшення витрат держави на попередження і ліквідацію наслідків стихійних лих, техногенних аварій, катастроф, формування ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок забезпечення ефективного функціонування ринку страхових послуг з урахуванням зарубіжного досвіду, застосуванням сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів [3]. В Україні страховий ринок має значний потенціал розвитку. Так, за експертними оцінками, сьогодні в Україні є застрахованими лише 10 % ризиків, в той час як у більшості країн даний показник складає близько 90 %. Частка українського страхового ринку в загальноєвропейському страховому обсязі страхових послуг складає лише 0,09 %, що є досить низьким показником враховуючи факт того, що в Україні проживає близько 7 % населення Європи.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що успішне функціонування учасників страхового ринку формує надійну та стабільну систему страхового

захисту, забезпечуючи високий рівень економічного захисту, що в свою чергу є передумовою зростання і стабільності економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання щодо проблем формування та розвитку страхування та страхового ринку в Україні висвітлюються в працях відомих вітчизняних вчених-економістів, а саме В. Алешіної, В. Базилевича, В. Безуглої, В. Фурмана, С. Осадця, І. Постіл, Л. Шаповал, З. Шелудько та інших. Проте, недостатньо розкритими залишаються питання щодо вдосконалення механізму регулювання галузі страхування та формування перспективних напрямів розвитку страхового ринку в контексті забезпечення ефективності його функціонування та конкурентоспроможності.

Постановка завдання. Метою дослідження було узагальнення основних тенденцій функціонування страхових компаній на вітчизняному страховому ринку, ідентифікація головних проблем та визначення перспективних напрямів розвитку страхового ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний страховий ринок в Україні формується в умовах поступового підвищення макроекономічних показників (зростання валового внутрішнього продукту, помірний рівень інфляції, стабільність національної валюти), що створює передумови розвитку національного страхового ринку. За роки незалежності створено законодавчу та нормативну базу страхування, що дало можливість будувати страховий ринок на засадах конкуренції та постійному підвищенні якості надання страхових послуг.

Тенденція зміни показників, що характеризують діяльність страхових компаній за 2010-2012 рр. свідчить про наявність хоча і не значних, але якісних зрушень на страховому ринку. В даний час, страховий ринок України перебуває на етапі становлення і не дивлячись на стрімкий розвиток окремих його сегментів, рівень страхового покриття залишається досить низьким – 5-10 %, в той час коли у розвинутих країнах Європи даний показник становить понад 95 %. Структура страхових премій за видами страхування станом на

перше півріччя 2012 р. свідчить про розвиток в Україні лише класичних видів страхування. Так, в структурі страхових премій найбільшу питому вагу займає авто страхування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена карта») – 2880,0 млн. грн. (або 31 %) та страхування майна – 955,2 млн. грн. (або 11 %), тоді як медичне страхування знаходиться на етапі зародження. Загальною тенденцією в ризиковому страхуванні є збільшення долі роздрібного сегменту в розрізі платежів з одночасним зростанням долі виплат корпоративному сегменту в структурі виплат. Тобто премії активніше притягають від громадян, а відшкодування виплачують переважно юридичним особам.

Позитивними змінами на ринку страхування є зростання страхових премій по страхуванню життя, сума яких склала 770 млн. грн. В структурі чистих страхових премій станом на перше півріччя 2012 р. даний вид страхування склав 9 %, в той час, коли за аналогічний період 2010 р. даний показник становив лише 3 % (або 336,1 млн. грн.). Проте, доцільно зазначити, що в структурі страхового ринку країн-членів ЄС зі збору страхових премій страхування життя складає близько 50-60 %. Низький рівень освоєння ринку страхування життя в Україні можна пояснити в першу чергу низькою капіталізацією страхових компаній, неготовністю працювати із незначними сумами страхових премій індивідуального страхувальника, орієнтуючись в основному на фінансово-промисловому бізнесі.

Аналіз концентрації страхового ринку Україні станом на 2012 р. свідчить, про те, що не зважаючи на значну чисельність страхових компаній, а саме – 443, фактично на страховому ринку основну частину валових страхових премій – 92,5 %, акумулюють 100 страхових компаній «non-Life» (26,1 % всіх СК «non-Life») та 97,5 % – 20 СК «Life» (31,7 % СК «Life») [5]. За даними Українського науково-дослідного інституту «Права і економічних досліджень» в рейтингу страхових компаній за валовими страховими преміями провідні місця в 2012 р. займали такі страхові компанії як АСКА, АХА Страхування, Провідна, Оранта та Кремінь [7].

Результат основної (страхової) діяльності в цілому по учасниках ринку за 2010-2012 рр. збільшується, оскільки продовжує збільшуватись позитивне сальдо між заробленими преміями і страховими виплатами. Величина операційних витрат страхових компаній в 2010 р. збільшувалася повільніше в порівнянні із заробленими страховими преміями, а в 2012 р. мало місце зменшення цього показника. Тенденція скорочення частини витрат страховиків стала більш явною. Це створює резерв для збереження прийняттого рівня рентабельності бізнесу навіть в умовах можливого швидшого зростання обсягів відшкодувань.

Попри поетапне збільшення обсягів власного капіталу, активів і резервів, що позитивним чином відображається на платоспроможності страхових компаній та зміцненні позицій компаній-учасниць на страховому ринку, чому сприяє об'єднання страховиків, сучасний стан страхового ринку характеризується наявністю багатьох негативних тенденцій та суттєвих диспропорцій свого розвитку. В першу чергу мова йде про зменшення страхових премій у структурі ВВП, частка яких у 2011 р. становила 1,7 %, що на 0,4 в.п. менше в порівнянні із 2010 р.

Страховий ринок є одним із найпривабливіших секторів економіки як для вітчизняних так і для іноземних інвесторів. Так, за останні роки значно збільшилась присутність іноземного капіталу в фінансовій системі України. Що припадає на компанії з іноземними інвестиціями в розміри понад 51 % статутного фонду, склала 53,3 %. На сьогоднішній день на страховому ринку України діють дочірні компанії таких всесвітньо відомих страховиків, як Alіco AIG Life, PZU та інші.

Головними проблемами подальшого розвитку страхового ринку на нашу думку є низький платоспроможний попит на страхові послуги, відсутність довіри населення до страхових компаній, що зумовлено в першу чергу інформаційною закритістю страхового ринку та відсутністю якісної статистичної інформації, відсутність цілеспрямованої державної підтримки у сфері страхування, низька прибутковість окремих видів страхування, низька

конкурентоспроможність страховиків у порівнянні із банками, відсутність чіткого стратегічного управління страховою діяльністю, низький рівень кваліфікації кадрів.

Окреслені проблеми потребують підвищеної уваги як з боку державних органів по нагляду за страховою діяльністю, так і врахування в процесі управління розвитком окремого суб'єкта страхового підприємництва.

Однією із передумов подальшого розвитку страхового ринку України є відновлення довіри до страхової галузі. В контексті вирішення даної проблеми, важливим видом діяльності є інформування населення про економічну діяльність страхування, про стан страхового ринку і державний контроль за його діяльністю а також впровадження нових, привабливих для населення видів фінансових послуг [6]. В свою чергу, в даний час, досить актуальним напрямом є активізація ролі держави та її органів у зміцненні страхового ринку України та приведення вітчизняного страхового ринку у відповідність із світовими стандартами.

Висновки. Підводячи підсумок вищесказаному, можемо зазначити, що в майбутньому найбільш перспективним напрямом розвитку страхового ринку має стати зміна державної політики у сфері страхування, прийняття відповідних нормативно-правових коригувань щодо активізації обов'язкових видів страхування (обов'язкове медичне страхування, обов'язкове страхування аграрних підприємств, страхування відповідальності нотаріусів тощо), а також введення кримінальної відповідальності за картелі і змови. В свою чергу, актуальним є налагодження ефективного співробітництва банків і страховиків та розвиток в контексті даного напрямку добровільно-примусових видів страхування, наприклад, страхування об'єкту поруки при банківському кредитуванні та створення незалежного інформаційно-аналітичного центру в спектрі страхового ринку в напрямі забезпечення «здорової» конкуренції та підвищення довіри з боку населення, що сприятиме додатковому залученню страхових премій та підвищенню якості страхових послуг.

Вирішення зазначених проблем з урахуванням перспективних напрямів розвитку страхового ринку в Україні зумовить не тільки підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності галузі страхування, але й забезпечить підйом економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич – К. : Знання, 2005. – 352 с.
2. Безугла В. О. Страхування : навч. пос. / В. О. Безугла, І. І. Постіл, Л. П. Шаповал. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 582 с.
3. Ковальчук С. А. Дослідження ринку страхових послуг / С. А. Ковальчук // Маркетинг в Україні. – 2009. – №1. – С. 23-27.
4. Підсумки діяльності страхових компаній України за 2010 р. [Електронний ресурс]. – режим доступу : [http://www. http://forinsurer.com.ua](http://www.forinsurer.com.ua)
5. Підсумки діяльності страхових компаній України за перше півріччя 2012 р. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www. http://forinsurer.com.ua>
6. Приказюк Н. В. Державне регулювання страхового ринку України: тенденції та перспективи розвитку / Н. В. Приказюк // Фінанси України. – 2010. – №7. – С. 101-108.
7. Рейтинг страхових компаній України за 2002-2012 рр. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://forinsurer.com/ratings/>
8. Сіренко О. М. Страхування ХХІ століття або про тенденції розвитку страхового ринку України / О. М. Сіренко // Дзеркало тижня. – 2008. – №15. – С. 34-38.
9. Страхування : підруч. / керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець [вид. 2-ге, перероб. і доп]. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.